

EDITORIAL

Také poslední rok první pětiny tohoto století otevíráme náš milý časopis polytematickým česky psaným číslem. V době, kdy jsou všechny odborné časopisy pod značným tlakem různých citačních indexů, vztahovaných zejména k zahraničním databázím, se čas od času na redakčních radách k otázce zařazování takových čísel vracíme. Pokud by totiž šlo pouze o tu citovanost, bylo by pravděpodobně mnohem efektivnější zaměřit se pouze na anglicky psaná a navíc asi spíše monotematická čísla. V interních diskusích ale nakonec vždy převládne názor, že i přes tento „handicap“ mají i česky psaná vydání odborných periodik svůj význam. Myslím, že je to tak správně. Kromě rozvoje oboru a s ním spojené kultivace české odborné terminologie mohou být tato čísla totiž snad dostupnější také čtenářům i z jiné než ryze akademické obce. V případě našeho časopisu tak věříme, že nabízíme inspirativní čtení nejen výzkumníkům, ale také učitelům i dalším zájemcům o aktuální témata spojená s pedagogickými disciplínami. Jsem přesvědčen, že číslo, které se vám právě dostává do rukou, může být zářným dokladem tohoto čtenářského přesahu.

Až na jednu výjimku je u všech předkládaných textů společným jmenovatelem škola jakožto klíčová vzdělávací instituce. Pestrosti to nicméně vůbec neubírá. Ať už jde o diverzitu témat, o akcent na různé aktéry školního kolozitu či o rozdílné typy škol. Pokud se chceme na naše první číslo takto podívat, můžeme v něm tak jednou nalézt pomyslnou chronologickou linku učitelské dráhy od pregraduální přípravy, přes život v pedagogickém sboru až po syndrom vyhoření. V jiném zorném poli sledujeme mateřské školy, základní školy běžné i speciální a dostáváme se také k jednomu specifickému výzkumnému problému z prostředí vysokých škol. Poslední průřez číslem nabízí poznatky o různých skupinách aktérů spojených se školami. Dozvíme se tak něco o rodičích, žácích, studentech a o tradičně nejvíce zastoupených učitelích. Všechny linky fungují dle mého dobře, a žádná by proto neměla ujít vaší pozornosti. Nemusíte mít strach, nezavádíme inovaci v preskripci, a o pořadí, v jakém se do článků pustíte, rozhodujete vy sami.

Prvním nabízeným textem je zajímavá studie Ireny Smetáčkové a Veroniky Francové, zaměřená na prozkoumání souvislosti mezi percipovanou kvalitou vztahů v učitelských sborech na základních školách a subjektivně

hodnocenou mírou pocitu profesního vyhoření. Autorky využily data jak z široce koncipovaného kvantitativního měření, tak i z polostrukturovaných rozhovorů. Asociace se signifikantně potvrdila, což je v souladu nejenom s předpoklady autorek, ale i se závěry jiných studií. V textu jsou dopodrobna rozebrány jednotlivé vazby mezi oblastmi stresu a identifikovanými druhy interpersonálních vztahů ve školách. Přidanou hodnotou je z mého pohledu zajímavé propojení s výsledky kvalitativní analýzy. Autorky například ukazují, že vztahy vystupují vůči stresu a syndromu vyhoření ve dvou rolích. Fungují jako mediátor učitelského stresu i jako jeho zdroj. Oproti předcházejícím studiím se navíc ukázalo, že významnější jsou v tomto kontextu vztahy učitelů s vedením oproti vztahům s kolegy. Studie konkrétně na příkladech dokládá, jak se kultivace vztahů ve škole dlouhodobě může vyplácet všem.

Široký autorský kolektiv pod vedením Kateřiny Machovcové se pouští v dalším článku do analýzy oblasti domácího vzdělávání. V očích části veřejnosti jde o stále kontroverzní formu péče o děti. Na empirických datech vystavěné texty jsou i z tohoto důvodu velmi přínosné. Autorky se jmenovitě zaměřily na to, jak rodiče, kteří se pro tento typ vzdělávání rozhodli, vysvětlují svá rozhodnutí v kontextu potřeb dětí. Využily pro to netradičně velké množství kvalitativních rozhovorů (50). Z výsledků vyplynulo, že rodiče popisují svůj příklon k domácímu způsobu vzdělávání na základě třech dominantních dětských potřeb: (1) potřeba bezpečného prostoru pro dozrání, (2) potřeba jedinečného rozvoje, (3) potřeba osamostatnění se. Zvláště poslední identifikovaný důvod se mi zdá překvapující a dokazuje, že je navýsost žádoucí tuto oblast dále výzkumně poznávat.

Pocitovaná prestiž povolání učitelek mateřské školy je zase v centru pozornosti u Jany Majerčíkové a Kláry Urbaniecové. Text je vystavěn na obsahové analýze výpovědí velkého množství respondentek. Přestože ve výzkumu bylo přes 600 probandů, skutečně to byly ve všech případech ženy. Při znalosti dlouhodobých statistik učitelů tohoto vzdělávacího stupně nemůžeme toto rozložení vzorku považovat za překvapující. Přílišnou feminizaci přitom ale právě učitelky mateřských škol vnímají jako jeden z faktorů ovlivňujících podle nich nedostatečné společenské ocenění jejich povolání. Jana Majerčíková se s Klárou Urbaniecovou v textu dále zamýšlí a na základě názorů samotných aktérek interpretují, co by dle učitelek nežádoucí stav mohlo vylepšit.

Jitka Lorenzová v následujícím článku precizně představuje výsledky svého výzkumu provedeného v duchu designu korelační studie. Zabývá se vnitřní i vnější motivací u studentů a absolventů oboru sociální pedagogika. Obor je respondenty logicky vnímán jako typický zástupce pomáhajících profesí. Potěšující zprávou pro garanty je nepochybně skutečnost, že studenti a absolventi v něm zároveň vidí potenciál osobního růstu.

Pro *Studia paedagogica* netradičně bohatá úroda kvantitativně vystavěných textů je rozšířena dalším příspěvkem slovenských autorek Karin Hutťové a Júlie Halamové. Článek je velmi zajímavý – samozřejmě vyjma samotného tématu – netradiční cílovou skupinou. Samotný výzkum, se kterým nás autorky perfektně seznamují, má intervenční charakter. To je obtížné vždy. S ohledem na cílovou skupinu, tj. žáky speciálních škol, je respekt dvojnásobný. Cílem tříměsíčního intervenčního programu bylo zlepšit u žáků s lehkým mentálním postižením práci s vlastními emocemi. Jmenovitě šlo o pozitivní sebevnímání a přiměřenou sebekritičnost. Samotnou intervenci lze bohužel považovat za úspěšnou pouze zčásti. Mám za to, že klíčovou příčinou jsou vzhledem k charakteru populace očekávatelné obtíže s velikostí a hlavně pak vyvážeností experimentální a kontrolní skupiny. Autorky problémy dobře reflektují, a věřím proto, že se dočkáme naznačovaného pokračování prospěšného projektu.

Autorské duo Martina Šmejkalová a Martin Chvál navazuje v dalším textu na článek, který v našem časopise vyšel v roce 2018. V rozsáhlém výzkumu se zabývají znalostmi žáků 4. až 9. tříd v předmětu český jazyk. Na dříve publikovanou oblast syntaxe navazují tentokrát analýzou úrovně žákovských vědomostí z české morfologie. Autorům se přitom potvrdila hypotéza, že úspěšnost ve „školsky“ zadaných úlohách z morfologie byla vyšší než úspěšnost v řešení problémových úloh ze syntaxe. Text je ale plný dalších konkrétních zjištění. Z výsledků přitom vyplývá množství problémů souvisejících s didaktikou jazykového vzdělávání. Martina Šmejkalová s Martinem Chválem přitom tyto obtíže pouze neidentifikují, ale poučeně se zamýšlejí nad možnými řešeními.

Posledním textem v hlavním těle čísla je teoreticko-metodologická studie Jany Obrovské a Františka Tůmy. Zaobírají se možnostmi etnografického designu, specificky pak tzv. vícemístné etnografie při výzkumu diverzity v pregraduální učitelské přípravě. Autoři se tímto svým příspěvkem hlásí ke skupině badatelů vnímajících vícemístnou etnografii jako vhodný design při výzkumu různých fenoménů rozprostřených mezi několika míst. Vzdělávání budoucích učitelek a učitelů, kteří právě kombinují akademické prostory s místem vlastní pedagogické praxe, může být dobrým příkladem. Jana Obrovská s Františkem Tůmou prokazují výbornou orientaci v popisované metodologii, a můžeme se proto těšit na jejich budoucí příspěvky ukazující ji ve výzkumné praxi.

V sekci začínajících výzkumníků přidáváme další zajímavý text doktorského studenta Ziyada Khuriho. Symbolické přitom je, že číslo začínalo prezentací výzkumu syndromu vyhoření a v tomto posledním příspěvku se k tématu vracíme. Už asi nepřekvapí kvantitativní charakter výzkumu a velmi zajímavá výzkumná populace. Představují ji učitelé arabské národnosti

v Izraeli. Dozvídáme se, že v pro nás odlehlé oblasti jsou učitelé, pokud jde o jejich vnímání vlastního ohrožení, vlastně velmi podobní našim učitelům. Kromě těchto výsledků bych rád upozornil, že oproti prvnímu textu tohoto čísla využívá Ziyada Khuri jiný konceptuální rámec pro měření syndromu vyhoření. Srovnání obou metod může být proto inspirativní pro případné další zájemce.

Jak jsem výše předznamenal, jsem přesvědčen, že tato velmi pestrá nabídka kvalitních textů uspokojí zájemce z různých čtenářských skupin. S novým číslem přejeme vám, milým čtenářům, do nadcházejícího kalendářního roku vše nejlepší a doufáme, že nám zachováte svoji přízeň i nadále.

Martin Sedláček
výkonný redaktor